

והואיל והתעוררנו בעניינים אלה
יש לנו להתעורר בסוד התפלו"ת
בעזר¹ נורא תהלות
כפי הראוי²

תפלות ראש השנה

ויי' אלהים אמת הוא אלהי"ם חיים ומל"ך עולם
מקצפו תרעש הארץ ולא יכילו גויים זעמו תדע לך
שהוא ית' אין לפניו לא רוגז ולא עצבות וכו' וכבר
אמרו ז"ל הענין³ הזה אמנם כי יש בני אדם החושבים
בראותם ענין סוד המדרגות היות סוד די"ן וסוד
רחמי"ם שיש שנוי ויש ענין שהוא יתברך משתנה
בשום צד, אם כן מהו הענין הזה.⁴

---

¹ בכ"י אוק' "בסוד נורא תהלות".

² בכ"י ב"מ הוסיף כאן "בעזרת שדי נאמן".

³ ע"פ אבות ד, כב, ועיין לקמן הערה 6. ובכ"י ב"מ "וכבר אמרנו שרז"ל אמרו
הענין".

⁴ לענין כוונות בשמות כבר העיר הריב"ש בשו"ת סימן קנז: "וכבר קרה לי
בהיותי בסרקסט"ה, שבא לשם החכם הישיש דון יוסף ן' שושאן ז"ל, אשר
כבר ראיתי אותו בבלנסיא"ה, והוא היה חכם בתלמוד, וראה בפילוסופיא, והיה
מקובל וחסיד גדול ומדקדק במצות, וביני ובינו היתה אהבה וחשק גדול. ופעם
אחת שאלתי לו: איך אתם המקובלים, בברכה אחת מכוונים לספירה ידועה,
ובברכה אחרת לספירה אחרת? ועוד, הכי יש אלהות לספירות, שיתפלל אדם
להן? וענה לי: חלילה שתהיה התפלה כי אם לשם יתברך עלת העלות. אבל
הדבר הזה כמו מי שיש לו ריב, ושואל מן המלך שיעשה לו דין, יבקש ממנו
שיצוה אל היושב על המשפט שידין לו, לא שיצוה זה אל הסוכן הממונה על
האוצרות, כי תהיה שאלתו בטעות. וכן אם ישאל מן המלך שיתן לו מתן, לא
יאמר לו שיצוה אל השופט, אבל שיצוה אל הסוכן. וכן אם ישאל ממנו יין, יבקש
שיצוה זה לשר המשקים; ואם ישאל לחם, יאמר לשר האופים; לא בהפך זה. כך
הוא בענין התפלה, שהיא לעולם לעלת העלות, אלא שמכוין המחשבה להמשיך
השפע לאותה ספירה המתיחסת לאותו דבר שהוא מבקש עליו. כמו שתאמר,

תדע לך כי הוא יתברך אין לפניו לא עולה ולא שכחה⁵ ולא שינוי ולא עצבות ולא רוגז ולא קפדנות⁶ ולא שום דבר מכל מאורעות בני אדם. זולתי כי המדות שהם משונות על פי הנראה מצד עצמנו נקרא כן⁷. האחת שוקדת על הטובה והאחת שוקדת על הרעה. ואמנם כי⁸ במה שהוא מוחץ הוא רופא⁹ והכל

שבברכת על הצדיקים יכוין לספירה הנקראת חסד, שהיא מדת רחמים, ובברכת המינין יכוין לספירה הנקראת גבורה, שהיא מדת הדין; והקש על זה. זה באר לי החסיד הנז' מכותת המקובלים, והנה טוב מאד. אמנם, מי מכניס אותנו בכל זה? הלא טוב להתפלל סתם לשם יתברך בכונה, והוא ידע באיזה דרך ישלים המבוקש; כמאמר הכתוב: גול על ה' דרכך, ובטח עליו והוא יעשה." ועיין במאירת עיניים לר' יעקב דמן עכו(תלמיד הרמב"ן), בפרשת בשלח עמ' קיח " באיזה דרך שתאחזז בכוונת הברכות והתפילה, הזהר מאד שלא תקצוץ בנטיעות לחשוב באחת מהן בלבד אלא תמיד יהיה מחשבותך מיוחדת באין סוף".

⁵ ע"פ אבות ד, כב "והוא עתיד לדון, ברוך הוא שאין לפניו לא עולה ולא שכחה ולא משוא פנים ולא מקח שוחד שהכל שלו", ושם מדובר לענין איך הקב"ה נוהג בדין.

⁶ באבות שם רק אמרו שאין להקב"ה מדות גרועות שיגרום לדין שאינו אמת, אבל רבינו כאן מרחיב היסוד שבכלל אין ליחס להקב"ה מדות גרועות המתיחסות לאדם. וצ"ע ביחס לרוגז שהרי רואין שכמה וכמה פעמים בתורה ובנ"ך מזכירין חרון אף של הקב"ה והתרגום מתרגמו "ותקיף רוגזיה". ונ"ל שכוונת רבינו שדברה תורה כלשון בני אדם וכל מה שמתואר רק מצד עצמינו שנראה לנו שהקב"ה נתמלא רוגז כמו שאדם יתרגז כשחבירו יכעיסנו. אבל למעשה רק האדם נעשה רגזן ויפעול מטעם רגזנותו ולא מצד היושר אבל אי אפשר לומר כן ביחס להקב"ה כביכול, אפילו כשהקב"ה פועל במדת רוגז הוא אינו רגזן והוא תמיד פועל מצד יושר ומשפט ועיין עוד בהערה 10.

⁷ בכ"י ב"מ "נקרא כך"

⁸ בכ"י ב"מ "ואמנם במה"

⁹ רבינו נותן כאן יסוד חשוב, בתוך כל מחלה שהקב"ה מביא יש גם רפואה, ואם כן רואים שמדת גבורה אינה מדה נפרדת- שבתוך דין ועונש יש גם רפואה. ובזה אפשר לבאר למה בברכת אתה גבור- שהוא מתיחס לגבורה- מדת הדין, אנו מתארים כל רחמי ה' – סומך נופלים, רופא חולים, מתיר אסורים וכו'. וכן כתב רבינו לעיל בספר הרמון בפירושו לברכת אתה גבור "והנה יש לך לדעת על כי

הוא מצד עצמנו. ואם אנו רואין כי כל מדה יש בה די"ן ויש בה רחמי"ם הכל לפי עצמנו הוא¹⁰. כי הוא יתברך אינו משתנה לעולם. והרי אנו רואים כי המלך באותם פנים שהוא עושה חסד ורחמים באותם הפנים ממש בלי שום שינוי¹¹ אחר עושה דין ומשפט עם בני אדם.

ואמנם אעפ"כ אין שום שנוי במלך ואינו משתנה ופניו אינם מתהפכים בשום צד. ואלהנו¹², השומעים דיניו¹³ והרואים משפטיו אומרים¹⁴ כמה הוא המלך קפדן, והרואים חסדיו אומרים כמה הוא המלך בעל חסד ורחמן. אמנם כי הכל לפי צד עצמינו הוא ולא מצד המלך. ועל כן סוד אמרו¹⁵ כי באחת ידבר אל.

הוא ית' במה שהוא מוחץ בו מרפא ועל כן כמה טובות תמצא במדה זו, וזו היא מדת יצחק".

¹⁰ צ"ע כוונתו בזה שהרי ראינו שתולין מדות לפעולות של הקב"ה כמו שמצינו במצוות להדמות בדרכיו עיין שבת קלג, ב "אבא שאול אומר: ואנוהו - הוי דומה לו: מה הוא חנון ורחום - אף אתה היה חנון ורחום." והלשון "הוא חנון ורחום" כאילו מיחסו להקב"ה. ונראה כוונתו שאין המדה מציאותו של הקב"ה שאף כשהקב"ה פועל במדת רחמים אין זה משנה של הקב"ה שמפעולתו הקב"ה נראה "רחמן" מצד ההבנה שלנו. ואולי לכן אמרו חז"ל מה הוא "רחום" שאנו מתארים הפעולה ולא אומרים שהקב"ה "רחמן", אבל מצד עצמינו- אנו "רחמנים" כיון שאצלינו המדה מתאר האדם. ולכן המצוה להדמות ב"דרכיו"- ולא להדמות "לו" כביכול.

¹¹ בכ"י ב"מ הסופר דילג מהמלה "שינוי" עד המילה "שינוי" בשורה הבאה.

¹² בכ"י ב"מ "ואנחנו"

¹³ כן הוא בכ"י ב"מ, אבל בכ"י אוקספורד דינם וכנראה ט"ס.

¹⁴ בכ"י ב"מ הסופר דילג מהמלה "אומרים" עד המילה "אומרים" בשורה הבאה.

¹⁵ איוב לג, יד.

ואמנם כי לפי הסוד אין לפניו¹⁶ אמרו עיין באמרם לפניו, לפני כסא כבודך¹⁷, לפני כבודו, כענין לפני השמי"ם. יהי רצון מלפני השמים¹⁸ והבן כי הכל בדיוק העלין לפני לפניו¹⁹. בהיות המעלה חוזרת לבעלה בסוד נורא תהלות על"ת כל העלות ועל כן הענין הוא נכון למשכיל. ואמנם כי בהיות ענין השגחת הדין על העולם והיום הוא גורם כי שם הירא"ה כפי אשר אמרנו בסוד החלק הראשון בענין הירא"ה ועל כן הוא התחלת הכל כי הוא התחלת כל ההתחלות ממטה למעלה כפי אשר אמרנו בתחלה.

¹⁶ רבינו נותן כלל לכל פעם שחז"ל קבעו הלשון "לפני", "מלפני", "לפניו" שבכולם יש לנו לכוין בכוונה מיוחדת להביא בקשתינו "לפניו ממש". שכרגיל התפילות ובקשות נכנסות בדרך המדות ונדונים על פי המדות של חסד ודין וכמו שכתב למעלה אין לפניו שכחה. אבל בבקשה של "לפניו" ו"מלפניו" קופצים על כל המדות ומביאים בקשתינו ממש לפניו – ובכן מעביר על כל מדותיו. והוא על פי מאמר של רבי אבהו (ירושלמי פאה פרק א דף טז,ב) "רבי חונא בשם רבי אבהו הקב"ה אין לפניו שכחה הא בשביל ישראל נעשה שוכחן מה טעם נושא עון כתיב וכן דוד הוא אומר נשאת עון עמך כסית כל חטאתם סלה". וא"כ אע"פ שבאחת ידבר אל- שהוא פועל אמת - עדיין יש ענין של "לפניו" שאם נוכל לכוין תפילתינו ממש לפניו הוא ירחם עלינו.

¹⁷ בתפילת מוסף של ראש השנה, ובברכת אשר יצר.

¹⁸ סדר רב עמרם גאון סדר שני וחמישי (הוצ' הפרנס תשנ"ד) ד"ה וגולל ס"ת " יהי רצון מלפני השמים לרחם את בית חייו ולהשיב שכינתו לתוכו במהרה בימינו. ואמרו אמך". ובמחזור ויטרי סימן פג בברכת בעל הבית " יהי רצון מלפני אלקי השמים שלא יבוש בעולם הזה ולא יכלם לעולם הבא." ובאבודרהם סדר ראש חודש כשמברכים החודש " יהי רצון מלפני השמים לקיים את כל חכמי ישראל על שם קיימני כדברך. הם ובניהם ונשיהם."

¹⁹ לדעת רבינו כלל הוא שכל זמן שמשתמשים בלשון בביטוי לפני, לפניו, הכוונה בכולם שהבקשה יעלה למעלה מכל מה שיגיע לנו בדין ובקשתינו יגיע ממש לפניו וירחם עלינו. ולכן תקנו הרבה בקשות בלשון "יהי רצון מלפניך" "יהי רצון מלפני אבינו שבשמים".

ומפני שהוא יום הדין הקבוע לדורות
יש לנו לכוונן התפילות מסודרות על סדרן
כענין מדותיו של הב"ה
כאשר נפרש בע"ה.

זכרינו לחיים. יש לך להתבונן על מה שאמרו ז"ל²⁰
בשלשה ראשונות אין לשאול שאלת צורכי הגוף
בענין שאלת צורכיו של אדם מפני שהברכות האלו
הם ענין סוד שבחו של מקום בעומק רום מעלתו.²¹

---

²⁰ ברכות לד, א "אמר רב יהודה: לעולם אל ישאל אדם צרכיו לא בשלש ראשונות, ולא בשלש אחרונות, אלא באמצעיות. דאמר רבי חנינא: ראשונות - דומה לעבד שמסדר שבה לפני רבו, אמצעיות - דומה לעבד שמבקש פרס מרבו, אחרונות - דומה לעבד שקבל פרס מרבו ונפטר והולך לו." ועיין ברכות לב, א-דרש רבי שמלאי: לעולם יסדר אדם שבחו של הקדוש ברוך הוא ואחר כך יתפלל. מנלן - ממשו דכתיב ואתחנן אל ה' בעת ההיא; וכתיב ה' אלהים אתה החלת להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורותיך, וכתיב בתריה אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגו'. ואם המאמרים קשורים, כמו שכתב המהרש"א אז אפשר לבאר בזה שיטת התוספות (בברכות לד, א- עיין הערה הבא) שרק נאמר "אין לשאול צרכיו בג' ראשונות" לענין צרכי היחיד אבל בצרכי הרבים יש לשאול - שהרי משה היה מבקש בעד עצמו, והרי בשאר מקומות שמשו בקש בעד העם משה לא סדר שבחיו מקודם. ואולם יש לשאול בפרשת כי תשא - שמות פרק יג, משה מבקש בעד עצמו - "הודעני נא את דרכך" ו"הראיני נא את כבודך" ושם לא סדר שבחיו מקודם. ואפשר לתרץ זה בשתי דרכים. א- שגם זה בעצם בקשה גם בעד העם, כיון שהסוד שקיבל - ה"י"ג מדות, היה להצלת עם ישראל. ב- כמו שמפרש רבינו כאן- שרק צריכים לסדר שבחיו אם הוא שואל בקשות גשמיים, אבל "הודעני נא את דרכך" ו"הראיני נא את כבודך" הם בקשות רוחניים.

²¹ עיין תוס' בברכות שם ד"ה אל ישאל אדם צרכיו לא בג' ראשונות ולא בג' אחרונות - "פי' ר"ה ורבינו האי דוקא ליחיד אבל צרכי צבור שואלין ולכך אנו אומרים זכרנו וקרובין ויעלה ויבא בהם ותדע דדוקא יחיד קאמר שהרי עיקר ברכות אחרונות צרכי צבור הם." ובמחזור ויטרי סימן שכו כתב "ובתשובות הגאונים כך הושב. ולשאול אדם צרכיו בשלש ראשונות ובשלש אחרונות ולומר זכרינו לחיים במגן. ממנהג אתם עושי'. מה הויא מנהג ישיבה שאנן שואלין במגן. זכרינו. ובמודים. וכתוב לחיים. ובשים שלום. בספר חיים. מראש השנה

אמנם כי תחילת דברינו בברכה הראשונה אנו שואלים שאלותינו כי על כל פנים מפני שצריך לכוון מערכות אל"ינו ולסדר שבחיו ולהמשיך העלוי והחפץ והרצון מהמקו"ר לסוד שמו אנו שואלים שאלתינו בברכו"ת האמצעיו"ת ולא בראשונות²². ועכשיו ביום

ועד יום הכיפורים. ואם כדאמ' רב יהודה אל ישאל אדם צרכיו לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות. הלכה הואי. אנו עושין שלא כהלכה. ואי אפשר לשאול. אלא כך הוא ואין אנו חלוקי' על הלכה זו. אלא כך הוא טעמ'. כשא' רב יהודה אל ישאל כו'. בצרכי יחיד. כגון יחיד שיש לו לבקש דבר שצריך..... אבל צרכי ציבור. כגון זכרינו שכל ישר' צריכין לה שואלין. ולא קשיא על דרב יהודה. וכל שכן שבין ראש השנה ליום הכיפורים. שמותר לשאול כל צרכיו ושעה צריכה לכך". אבל הריטב"א בחידושו לראש השנה לב, א כתב "שאע"פ שאין אדם שואל צרכיו בג' ראשונות בכאן שהוא [ראש השנה] ויום הכפורים התירו לשאול צרכי רבים אבל לא בשאר ימים". אם כן לדעת הריטב"א אנו צריכים ביאור למה רק התירו בימים אלו ולא בכל השנה. ובזה פירוש רבינו מבאר היטיב שבר"ה התירו לשאול כי אין השאלה בר"ה שאלת צרכי הגוף אלא שאלת צרכי הנפש- בקשה ברוחניות ולכן התירו. אבל בשאר השנה כיון שבקשתינו רק לענין גשמי אין לשאול ממנו בשלושה ראשונות אפילו לצרכי רבים.

ויש לשאול על שיטת הריטב"א הרי בכל השנה אנו שואלים צרכינו בשלוש אחרונות וכמו שביאר הראבי"ה ח"א - מסכת ברכות סימן צב " אבל לשאול צרכי צבור וגם שבחות אפ' בשלש ראשונות שפיר דמי, שהרי ר"א הקליר ושאר גאוני עולם פייטו בהכי קרוב"ץ ושבחות ודברי בקשות וצרכי ישראל וגם זכרינו לחיים, תדע דהא אחר שומע תפלה אומרים רצה ושים שלום והן הן בקשות אלא שצורכי צבור הם". ולפי שיטת הריטב"א ושיטת רבינו צרין עיון למה התירו. אולם אפשר לתרץ שלדעת רבינו אינה קשה, כיון שאין הבקשות ברצה ושים שלום בקשות על ענייני הגוף אלא רק בעניינים רוחניים ולכן יש לנו רשות לשאול בחלק של הודאה. שהבקשות שאנו שואלים ב"רצה" וב"שים שלום" כולם בקשה בלהחזיר הקשר לשכינה, בקשה שהשכינה ישוב, ושנוכל לעבדו בשלימות ובשלום. עוד יש להעיר בזה- שבזמן בית המקדש רצה היה בקשה שיתקבל הקרבנות ברצון והודאה על בית מקדשינו, ועכשיו הודאה על המצב שאנו נמצאים בו -בלי בית המקדש ובלי שלום-היה נזיפה ולא הודאה. ולכן הבקשה בעצם הודאה שלשכנו תדרשו- שאנו דורשים השכינה.

²² על פי הפשט הטעם שאין שואלים בקשות בשלוש ראשונות- הוא מטעם נימוסי- שאינו נראה יפה כשמתחילין בבקשות- וכמו שביאר בגמרא שם -

זה תחלת כל המערכות וסדר הברכות אנו שואלים שאלות. תדע לך כי סוד ענין זה הוא דבר ידוע למשכילים, כי בכל שאר ימות השנה אנו מבקשים צורכי הגוף והעניינים הגופניים בצורכי העולם ועכשיו ביום זה בהיותו הוא יתברך פוקד כל עולמו בכל ברואיו אנו מניחים כל צורכי הגופניים²³, ואנו בוחרים בסוד²⁴ החיים²⁵ המחוייב עלינו לשאול בחיי

"אמצעות דומה לעבד שמקבש פרס מרבו". אבל לדעת רבינו יש עוד טעם- שזה פשוט לא יועיל. שבקשתינו בכל השנה הם מסוג גשמי, ורק מגיעים לנו הברכה דרך שמות הקדושים, ולכן אין לנו היכולת לשאול דברים גשמיים עד שימשך השפע מהמקור עד השמות שאנו מתיחסים להם. ורק על ידי השבח נמשך החפץ והרצון מהמקור לסוד שמו. אבל בעשרת ימי תשובה כיון שהביקוש רוחני אז הביקוש בראשונות בעצמו הוא בעד הורדת השפע.

²³ עיין ר"ה טז, לענין השלשה ספרים נפתחין בר"ה "ונחתמין לאלתר ולחיים"- לדעת רוב הראשונים פירושו שנידונים לענין חיי הגוף- עיין רמב"ן בראש שער הגמול, רשב"א, והריטב"א, והמאירי בר"ה, שם והמרדכי סימן תש"ט, שכולם כתבו שמדובר לענין חיי הגוף- למיתה או לחיים או ל"טובת העולם ורעותיו" וז"ל הריטב"א בר"ה, שם "ודינו של ראש השנה הוא בעניני העולם הזה בכל מה שראוי לבא באותה שנה בכלל או בפרט כפי מעשיהם מחיים טובים ושאר הנאות הגופניות או ממיתה וחיי צער או מיסורים וכיוצא בהן, ואין דנין בו מן הראוי לנפש בעולם הנשמות שאין גוזרין אלא דין שראוי ליגמר לאלתר". ולדעת התוספות- בר"ה שם, ד"ה ונחתמין- הדין בר"ה הוא "חיים-כלומר לחיי העולם הבא". ורבינו מחדש כאן דרך חדש המכריע ביניהם. והוא שמה שאנו מבקשים בביקוש לחיים זה אינו חיים הגשמיים ולא חיי עולם הבא אלא שנזכה נפשינו לנצור קשור עם מקור החיים, ז"א שהעיקר אצלינו אינו הדברים הגשמיים בעולם שנקבלו מן הקב"ה אלא עם נזכו להיות לנו קשר רוחני עם הקב"ה. ועיין להלן בהערה 131 שיתכן שהדין בר"ה הוא דין גם על חיים גשמיים, אבל בקשתינו להיות בספר החיים- שנפשינו ימצא חיים לא רק גופינו.

²⁴ בכ"י ב"מ הסופר דילג מהמלה "בחיים" עד המילה "בחיים ודבקים" בשורה הבאה.

²⁵ עיין מה שכתב רבינו בנפש החכמה סוף עמוד יד"וכבר פירשנו על ענין זה כי על כל החיים של זה העולם אינו זולתי על החיים שהם טובים מחיי הנשמות באותו העולם כי הם הנקראים חיים, ובכל מקום שנאמר בתורה חיים לא נאמר על חיי הגוף בזה העולם כי אינו כלום זולתי על החיים של הנשמות באותו

הנפ"ש כמו ובחרת בחי"ם למען תחי"ה²⁶ כי על כן בהיותם בוחרים בחיים ודבקים הנפש בהמשכת החיים ממקור מוצאם הוא ענין בהתברך²⁷ סוד שמו, והדברים מתברכים. **אמנם** על מה שאנו אומרים זכרינו הוא ענין בסוד הנהר המרוה צמאונים²⁸ בסוד כל ענין כי הוא סוד שפע המערכה כי שם צוה א-ל את הברכה בסוד נעלם חי"ם עד העולם. כי בהתעלות הכבוד ממדרגה למדרגה ומסבה לסבה אז החיים יוצאים ממקור מוצאם ונמשכים אל הסבות כולם, ועל כן אנו אומרים תחלת דברינו ובראשית מאמרנו להיותנו נזכרים לחי"ם והוא שאלת החי"ם בעלוי הכבו"ד בסוד הקדשי"ם ובחי הנפשים ומפני שהוא סוד שלשה הספרים הנפתחים ביום זה²⁹ אנו אומרים

העולם, והמיתה כמו כן אינה על מיתת הגוף זולתי על הפסד וגירעון הנשמות מאותן חיים "... והחיים הם השפע והזיו מסוד האספקלריא המאירה הנשאבת מהמקור העליון וזהו אותו הזיו והשפע הם חיים נועם הזיו העליון ממדרגה למדרגה עד שנוטל הכל אותו עץ החיים ונקרא עץ החיים מן החיים של מעלה ומשם יוצאים עד מקום צרור החיים והצדיקים נכתבין ונחתמין מיד לאותו החיים שיזכה לאור באור החיים.....ועל כן אור זוהר השפע והטוב היורד מלמעלה מעם סוד מעלה העליונה הם החיים הטובים הנשפעים מזוהר מעלה העליונה והם הנקראים חיים כפי אשר אמרנו". ויתכן שביחס לר"ה הבקשה לחיים הוא כמו שכתב התוספות- לחיי העולם הבא, אבל נלע"ד כמו שפירשתי שכוונתו לקשר עם הקב"ה בעולם הזה, עיין לעיל בהערה 23.

²⁶ דברים ל, יט.

²⁷ בכ"י ב"מ בהתדבק.

²⁸ אולי כוונתו שכיון שה"חיים" הוא חיות לנשמה ולא חיות לגוף כמו שמבואר למעלה לכן זכרינו לחיים הוא בקשה לרוות מי שצמא לקשר עם השכינה, מי שצמא לחייות הנשמה.

²⁹ בנפש החכמה, שם " והצדיקים נכתבין ונחתמין מיד לאותו החיים שיזכה לאור באור החיים, רשעים גמורים נכתבין ונחתמין מיד למיתה שהואיל ולא זכה

שלשה³⁰ חיים- זכרינו לחיים אל³¹ מלך חפץ בחיים כתבינו בספר חיים. זהו מקור החיים³². למענך

לאור באור החיים וזהו סוד גיהנם של מעלה.....בינונים שהם מחצה זכויותיהן ועונותיהן הקב"ה ממתין עליהם מראש השנה עד יום הכיפורים..."³⁰ כנראה אינו מונה "למענך אלהים חיים" כי שם חיים הוא תיאור של הקב"ה, וכן בפירוש סידור התפילה לרוקח עמוד תרמ –"ובו ג' חיים" " וג' חיים וא' אלהים חיים בברכת אבות" "זכרנו לחיים א', מלך חפץ בחיים ב', וכתבנו בספר החיים ג', כנגד ג' ספרים נפתחים בראש השנה, למענך אלהים חיים כתי' אותי עזבו מקור מים חיים, וכתב מקוה ישראל ה', וג' פעמים נקרא הכבוד מקוה."³¹ נראה שכן גרסת רבינו- להוסיף המילה "א-ל" וכן כתב בנפש החכמה עמוד סח "אל מלך חפץ בחיים- אל זו תשובה". וכן הוא בסדר ר' עמרם גאון בסדר ר"ה הוצ' גולדשמידט (עמוד קלה), ובמחזור ויטרי, סידור ע"פ הרוקח עמוד תרמב ובבית יוסף אורח חיים סימן תקפב "ומ"ש ויש במטבע זה י"א תיבות. נראה שהנוסחא היא זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכתבנו בספר החיים למענך אלהים חיים מלך עוזר ומושיע ומגן דאין כאן תוספת אלא י"א תיבות אבל נוסחא שלנו היא אל מלך חפץ בחיים וכו' למענך אלהים חיים אל חי מלך עוזר ומושיע ומגן".

וצ"ע מהו היתרון בהוספת המלה "א-ל". ונלע"ד שיעקר לשון בקשה מהקב"ה תמיד כולל "א-ל" ו"מלך", שהרי כן הוא בכל נוסח ברכה-"א-להינו מלך", וכן הוא בסליחות "א-ל מלך יושב על כסא רחמים" וכן בסליחה-"אל מלך חנון ורחום". ובפירושי סידור התפילה לרוקח עמוד רמד "הוא א' אל מ' מלך נ' נאמן, אל חזק קודם העולם מלך בעולם" ובעמוד רפג "אל מלך נאמן, אל שם זה היה קודם העולם שהרי ישראל קדמו לעולם ושם אל משותף בהם, ועוד א"ל פעמים שם ה' בתפילה כי המלכות בל' מעלות, שו"ם תשי"ם עלי"ך מלך בגימטריא שלשי"ם מעלו"ת, וכת' ותחסרהו מעט מאלהים זהו אל עליון, מלך בעולם הזה מלך גדול על כל אלהים, ומלכותיה לעם אוחרן לא תשתביק והיא תקום לעלמייא". ומתוך פירוש הרוקח אפשר לבאר גירסת רבינו ש"א-ל" יש לו שייכות במיוחד לעם ישראל שהוא א-להינו, ואם כן תמיד כדאי להזכירו לפני מלך כי אנו מבקשים בעד עצמינו שעם ישראל שואל בעד חיות הנשמה. ואולי החילוק בנוסח תלוי בשייכות של ההזכרה לברכה. שהרי בברכה עצמה אומרים "מלך עוזר ומושיע" ולא נזכר "א-ל מלך עוזר" כי בתחלת הברכה אומרים שהוא אלקינו ואלקי אבותינו, ולכן אין טעם להזכירו שוב, וא"כ גם בזכרינו אין צורך לכתוב "א-ל מלך". אבל אפשר שלדעת רבינו ההזכרה של זכרינו לחיים אינו חלק מהברכה אלא הזכרה נפרדת, ולכן תפס בנוסח "א-ל מלך".

³² "זהו מקור החיים" רק בכ"י ב"מ.

אלהים חיים - כי משם תוצאות חיים וכל אותם החיים משם יוצאים.

מי כמוך אב הרחמן³³ - מאחר שהזכיר ענין שאלת החיים במשך הרצון לחיי הנפש כאשר הזכרנו אמר לאחר כן כרחם אב על בנים המנהג עולמו במדת רחמים, וזהו זוכר יצוריו ברחמי"ם לחיים³⁴. כי ביום זה אין בשום צד שאלותינו בצורכי הגוף זולת בחיי הנפש כאשר אמרנו, בהיות היום עומד בכח זה כאשר התעוררנו, ולא בסוד הגוף.

ובכן שם זה הוא בסוד שמותיו של הב"ה בסוד שם של שבעים ושתיים³⁵. כי סוד שם זה הוא היוצא משלושה פסוקים מן התורה **ויסע ויבא ויט** וצירופו

³³ "הרחמן" כן הנוסח בסדר ר' סעדיה גאון, רב עמרם גאון, מחזור ויטרי, ופירוש התפילות לר' יהודה ב"ר יקר.

³⁴ "ברחמים לחיים" כן הנוסח בסדר רב עמרם גאון, ובאבודרהם.

³⁵ עיין בנפש החכמה עמוד סח. ועיין בפירוש התפילות לר"י ב"ר יקר חלק ב' עמוד פג "יש מפרשין בכן עולה שבעים ושתיים, והזכירו כאן גבי דין ותשובה ששניהם ביום הכיפורים, ע"ש שכתוב(בראשית טו, יג) וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי, ואמר בבראשית רבה (מד, כב) ר' יוסי בן זמרה אמר בשתי אותיות הללו הבטיח הקב"ה לאברהם אבינו שהוא גואל את בניו, ושמו עשו תשובה גואלן בשבעים ושתיים. א"ר יודן מלבוא לקחת לו גוי(דברים ז, לד) עד מוראים גדולים שבעים ושתיים אותיות.... ר' אבין אמר בשמו גאלם, ששמו של הב"ה שבעים ושתיים כד"א באגדה מדכתו' הנה אנכי בא אליך בעב הענן (שמות יט, ט) "עב" אלו שבעים ושתיים. עיין שם. ועיין סידור ר' שלמה ב"ר שמשון מגרמייזא עמוד רה, וטור או"ח תקפב. אבל הר"י ב"ר יקר חולק על פירוש זה ואומר " אינו מתיישב כאן פירוש זה שהרי הוא מזכיר השם אחר כך שאומר – ובכן תן פחדך יי' אלהינו, ועוד לא מצינו השם בשום מקום ששמו בכן" עיין שם.